הלכה · משנה תורה · מפרשים · מגדל עוז · ספר משפטים

מגדל עוז על משנה תורה, הלכות טוען ונטען

רבנו שם טוב אבן גאון

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

מגדל עוז על משנה תורה, הלכות טוען ונטען

רבנו שם טוב אבן גאון

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/מגדל-עוז-על-משנה-תורה-הלכות-טוען-ונטען/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611161024 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 5
הלכה א 5
הלכה ב 5
הלכה ג 5
הלכה ד 5
הלכה ז 5
הלכה ח 6
הלכה ט 6
הלכה י 6
הלכה יב 6
הלכה יג 6
הלכה יד 7
הלכה טו 7
הלכה טז 7
פרק ב 7
הלכה א 7
הלכה ב 7
הלכה ד 7
הלכה ו 7
הלכה ט 7
הלכה י 7
הלכה יא 8
הלכה יב 8
פרק ג 8
הלכה א 8
הלכה ז 8
הלכה ח 8
הלכה י 8
הלכה יא 8
הלכה יג 9
הלכה יד 9
הלכה טו 9
פרק ד 9
הלכה א 9
הלכה ד 9
הלכה ו 10
הלכה ז 10
הלכה ח 10
הלכה ט 11
פרק ה 11
הלכה א 11
הלכה ג 11
הלכה ד 11
הלכה ה 12
הלכה ו 12
הלכה ז 12
הלכה ט 12
הלכה י 12
פרק ו 12
הלכה א 12
הלכה ב 12
הלכה ג 13
הלכה ד 13
הלכה ה 13
הלכה ו 13
פרק ז 13
הלכה א 13
הלכה ג 14
הלכה ה 14
הלכה ו 14
הלכה ז 14
הלכה ח 14

פרק ח 14
הלכה א 14
הלכה ג 14
הלכה ה 14
הלכה ו 15
הלכה ז 15
הלכה ח 15
הלכה י 15
פרק ט 15
הלכה א 15
הלכה ד 16
הלכה ו 16
הלכה ז 16
הלכה יג 16
פרק י 16
הלכה א 16
הלכה ב 16
הלכה ד 16
הלכה ו 17
פרק יא 17
הלכה א 17
פרק יב 17
הלכה א 17
הלכה ג 17
הלכה ד 18
הלכה ה 18
הלכה יט 18
פרק יג 19
הלכה א 19
הלכה ב 19
פרק יד 19
הלכה א 19
הלכה ה 19
הלכה ו 19
הלכה ז 20
הלכה ח 20
הלכה ט 20
הלכה י 21
הלכה יא 21
הלכה יג 21
פרק טו 21
הלכה א 21
הלכה ב 21
הלכה ג 21
הלכה ה 21
הלכה יא 21
פרק טז 21
הלכה א 21
הלכה ד 21
הלכה ט 21

פרק א

הלכה א

הטוען את חבירו במטלטלין כו' עד אבל קם הוא לשבועה. פ"ק דמציעא (דף ג' ד') ופרק ב' דכתובות ובשבועות פרק שבועת הדיינין (דף ל"ח) ובגיטין פרק הניזקין ובמכילתא כי הוא זה עד שיודה במקצת:

הלכה ב

אין לך מחוייב שבועה מן התורה עד בהלכות שכירות. עיקר ההלכה בשבועות פרק כל הנשבעין (דף מ"ד) והביאור פ' א':

וכל אחד משלשתן כו' עד בנקיטת חפץ. פ' כל הנשבעין:

הלכה ג

הטוען מטלטלין את חבירו עד בהל' שבועות. פ"ק דמציעא (דף ד') ובשבועות פרק שבועת הדיינין והביאור פ' י"א:

הלכה ד

כל מי שנתחייב שבועה עד אין הופכין שבועתן. הכל פ' שבועת הדיינין (דף ל"ח) :

ולא תבע על נדויו שלשים יום מלקין אותו. פ"ק דקידושין (דף י"ב) והפוך השבועה גם פ"ק דמציעא (דף ה') וכמה מקומות:

הלכה ז

אין משביעין שבועת היסת כו' כיצד כמדומה כו' אמר לי אבא כו' עד וכן כל כיוצא בזה: כתב הראב"ד ז"ל בזה איני מודה לו וכו': **ואני** אומר תמה אני אם דבר זה יצא מפי הראב"ד ז"ל שהרי רבנן פליגי עליה דר' אליעזר בן יעקב ויחיד ורבים הלכה כרבים ומה שאמר הכותב שעל זה אמרו מה לי הוא מה לי אביו היינו לראב"י אבל לרבנן לא והכי גרסינן לה פ"ק דכתובות (דף י"ב) ומסקינן סוף שמעתין גמרא מתניתין דמודה רבי יהושע באומר לחבירו כו' הכא בדרבה קא מפלגי דאמר רבה מפני מה אמרה תורה מודה מקצת הטענה ישבע כו' עד ראב"י סבר לא שנא בו ולא שנא בבנו אינו מעיז הילכך לאו משיב אבידה הוי ורבנן סברי בו הוא דאינו מעיז אבל בבנו מעיז ומדלא העיז משיב אבידה הוא ופטור ע"כ. הנה עיניך רואות שהתלמוד מעמיד להדיא אליבא דרבנן שהם רבים דפטור אלא הכותב עיין במסקנא ראשונה ולא באחרונה ורצה לחלוק עם גדול ובקש אילן חשוב להתלות בו וכבר כתב ר"י אלפס ז"ל בהלכות פ' שבועת הדיינין

שהראשונים ז"ל כן כתבו ופסקו והוא פסק כרבנן אמנם שיביא הראב"ד ז"ל הראיה הזאת והיא מהופכת איני רואה:

הלכה ח

מנה יש לי בידך עד וכן כל כיוצא בזה. בנזיקין פ' הגוזל קמא (דף קי"ח) ופ"ק דכתובות: **כור חטים יש לי בידך וכו' עד וכן כל כיוצא בזה**: כתב הראב"ד ז"ל זה אינו שאינו משלם שעורים וכו': **ואני** אומר גם זה לא יצא מפיו שהרי דין זה כתבו רבינו יצחק אלפסי ז"ל פ"ק דמציעא בהלכות ועיניך רואות שאין הפרש בין המגיה הזה ללשון רבינו משה ז"ל והפנים גלויים הם שהרי מודה ולא דמי לטענו חטים והודה לו בשעורים דקי"ל דפטור אא"כ תפס בפרק המניח וכתבה ג"כ רבינו משה ז"ל לפנינו פרק שלישי משום דהתם כפר לגמרי בחטים ומכחיש ליה לתובע בתביעתו וגם כי התובע מודה לנתבע שאין לו בידו שעורים כמו שכתב רבינו משה ז"ל לפנינו פ' שלישי אבל הכא קאמר איני יודע ולא קא מכחיש ליה לגמרי והרי זה דומה לטענו חטים או שעורים או מנה בודאי והנתבע אומר איני יודע שנשבע שאינו יודע פטור ומיהו למיפטריה אף מדמי שעורים דקא מודי ליה לא פטרינן כיון דקא מודי בהו:

הלכה ט

מנה יש לי בידך בודאי עד חייב לשלם. בנזיקין פרק הגוזל בתרא (דף קי"ח) :

הלכה י

מנה לי בידך אין וכו' עד שמע שוא. פרק כל הנשבעין:

הלכה יב

כל מי שנתחייב שבועה עד שאין מגלגלין על השכיר. בשבועות ס"פ כל הנשבעין (דף מ"ח) ופ"ק דקדושין והביאור ספי"א דהלכות שכירות:

הלכה יג

מי שנתחייב שבועה אפילו היסת וכו' עד השבע והפטר: כתב הראב"ד ז"ל ואם זה שנתחייב היסת וכו': **ואני** אומר כמה פעמים פרסמתי דעת ר"מ ז"ל בחבור הזה והפרזתי עליו מותר על מה שהוא ז"ל כתב בהקדמה בספר המדע כי לכך קראו משנה תורה שלא פיחת ולא הותיר אלא קיצר הדרך הארוכה ושאין לו עסק באלו הדקדוקים בו והניחם לכל חכם שידקדק מלשונו כמו שידקדק מלשון הגמרא דמ"ש בזה הדין לא מלבו ח"ו אלא מן הירושלמי ס"פ כל הנשבעין וגם ר"י אלפס ז"ל הביאו בהלכות וגם הר"מ ז"ל מקוצי כתב כן ומעולם לא ראינו חולק בזה הדין ואפילו הראב"ד ז"ל אתה רואה שאינו חולק אלא מוסיף:

הלכה יד
הטוען על חבירו עד שאר הדברים. בתשובות הגאונים ז"ל:

הלכה טו
כל הטוען על חבירו וכו' עד וכן כל כיוצא בדברים האלו. פ"ק דמציעא:

הלכה טז
אתה חבלת בי כו' עד סוף הפרק. בנזיקין פרק הגוזל קמא ופרק קמא דמציעא: (בכאן נשמט ההשגה מן הספר ועיין במגיד משנה):

פרק ב

הלכה א
כל חשוד על השבועה כו' עד אין שומעים לו. פ"ק דמציעא (דף ה') ובשבועות פרק כל הנשבעין (דף מ"ה) :

הלכה ב
אחד הנשבע לשקר כו' עד חשוד על השבועה. בנזיקין פרק הגוזל עצים ובשבועות פ' הנשבעין שם:
וכן כל פסול לעדות כו' עד אין אנו מאמינין אותו שישבע. פ"ק דמציעא:

הלכה ד
תקנת חכמים היא כו' עד שאינו יכול לישבע משלם. בשבועות פרק כל הנשבעין:
היה החשוד שומר עד ישבע היסת ויפטר. הוראת הגאונים ז"ל:
וכן פוגם שטרו וכל כיוצא בזה וכו' עד ויפטר מן השטר: כתב הראב"ד ז"ל איני מודה בזה וכו': **ואני** אומר הגאונים הראשונים ז"ל הורו כן ומגדולי כל דור ודור הודו לו והר"ם ז"ל מקוצי מדעת רבותינו בעלי התוס' ז"ל כן כתב ואם הוא חולק יחלוק:

הלכה ו
היה החשוד מן הנשבעין עד או ישלם. הכל פ"ק דמציעא (דף ה') וגם הגאונים ז"ל הורו כן:

הלכה ט
מי שנתחייב שבועה בין מן התורה בין מדבריהם עד ויטול ממנו. בנזיקין פ' הגוזל עצים (דף ק"ו) :

הלכה י
לעולם כזה דנין כו' עד בין לשבועה. בירושלמי:

הלכה יא
מי שטען על חבירו עד להוסיף חומש. בנזיקין פרק הגוזל עצים (דף ק"ו ק"ז) :

הלכה יב
טענו שיש לו אצל חבירו כו' עד סוף הפרק. פ"ק דמציעא:

פרק ג

הלכה א
אין מודה במקצת כו' עד או יתר. במציעא פרק הזהב (דף נ"ה) ובשבועות ר"פ שבועת הדיינין (דף ל"ח) :

וכמה היא פרוטה כו' עד והשאר נחושת כמו שביארנו. פ"ק דקידושין (דף ח') היא עיקר ההלכה ופרק י' דהלכות אישות הוא הביאור:

אבל המעה היא היתה עד הרי זה נשבע. בשבועות פרק שבועת הדיינין:

וכן בשבועת השומרים עד מפרוטה ומעלה. פרק הגוזל עצים (דף ק"ו):

הלכה ז
הורו רבותי שהנשבעין ונוטלין וכו' ואני אומר שצריך הנתבע וכו' עד ישבע מספק:

כתב הראב"ד ז"ל ומה יעשה השכיר העני וכו': **ואני** אומר הוראה זו כתבה ר"י אלפס ז"ל פרק הזהב ודיו לרבינו משה ז"ל שדעת רבותיו נוחה הימנו אמנם מה שהקשה לו מן השכיר לא עלה על דעתו כי אותו אינו נשבע אלא בזמנו ואליו הוא נושא את נפשו וכבר ביאר דיניו בהל' שכירות ולא הזכיר שם דבר זה כלל ועוד כי ריש פרק שבועת הדיינין דילפינן להאי דינא לא משמע ביה שכיר ולא הוצרך לפרש:

הלכה ח
אין מודה במקצת חייב אלא לתך חטים חייב. בנזיקין פרק המניח (דף ל"ה) ופרק קמא דמציעא:

דינר זהב לי בידך עד וכן כל כיוצא בזה. בשבועות פ' שבועת הדיינין (דף מ' ומ"א) :

הלכה י
כור חטים יש לי בידך וכו' עד אין מוציאין מידו. בנזיקין פ' המניח:

הלכה יא
הטוען את חבירו שני עד אלא כור חטים חייב. בכתובות פרק שני דייני גזירות (דף ק"ח) :

התחיל הטוען ואמר כו' עד וכן כל כיוצא בזה. בשבועות פרק שבועת הדיינין (דף מ"א)

הלכה יג

מלא עשרה כדי שמן כו' עד וכן כל כיוצא בזה. בשבועות פ' שבועת הדיינין (דף מ"א) ובכתובות פרק בתרא (דף ק"ח):

הלכה יד

מנה יש לי אצלך הלואה וכו' הורו רבותי שזה מודה במקצת וכו' ולזה דעתי נוטה: כתב הראב"ד ז"ל ואני מורה ובא וכו': **ואני** אומר מחלוקתו שמענו ראייתו לא שמענו אך אין לנו עסק בזה החבור לחקור על זה כמו שכתבנו כמה פעמים ודי לנו שנעמוד בשלנו וכ"ש שהגאונים בתשובתם ז"ל ורבותינו נ"ע בשיטתו:

הלכה טו

מנה וכלי יש בידך עד ה"ז חייב שבועה. פ"ק דמציעא (דף ה') :

כל מקום שנאמר בענין זה וכו' עד (סוף הפרק) כמה שביארנו כמה פעמים. ההלכה פרק שבועת הדיינין והביאור פ"א ופ"ב:

פרק ד

הלכה א

אין מודה במקצת חייב שבועה עד וכן כל כיוצא בזה. בשבועות פ' שבועת הדיינין:

אבל אם אמר לו כיס מלא דינרין עד וכן כל כיוצא בזה. ראשון פרק קמא דמציעא והכל פרק שבועת הדיינין:

הלכה ד

אין מודה במקצת חייב שבועה עד כמו שביארנו במקומו. פרק קמא דמציעא (דף ד') ובהלכות ר"י אלפס ז"ל והביאור פ"א דהלכות גזלה ואבדה:

וכן האומר לחבירו אמר לי אבא שיש לו בידך וכו' עד משבועת היסת: כתב הראב"ד ז"ל אני אומר שזה מחלוקת וכו': **ואני** אומר זה פשוט אצלי שהוא מחלוקת פרק שבועת הדיינין ומייתי לה פ"ב דכתובות וגם הרב ז"ל בהלכות שבועות פסק כן ואני כבר הארכתי בזה כל הצורך פ"א של אלו ההלכות ולפסוק כחכמים שהם רבים:

ואין צריך לומר אם הודה עד פטור אף משבועת היסת. בשבועות פרק שבועת הדיינין (דף מ"ב) ופרק כל הנשבעין:

אבל יורש שטען עד מודה במקצת וישבע. פ"ב דכתובות (דף י"ח) ופרק כל הנשבעין (דף מ"ז)

הלכה ו

מנה לי בידך על משכון זה עד שהודה בהם: כתב הראב"ד ז"ל ואם שוה החמשים או פחות מה ישבע הילך הוא עכ"ל: **ואני** אומר זו בירושלמי נאמר והגאון ז"ל השיבו כן והר"ם ז"ל מקוצי מדעת רבותינו בעלי התוס' כן כתב ומה שהקשה הילך הוא כבר נשמר רש"י ז"ל פרק קמא דמציעא (דף ד') בשמעתין דרב ששת ותנא ר' חייא דאמרינן מתניתין הוא ופירשו ז"ל כי לשון הילך ר"ל הרי היא שלך בכל מקום שהוא ולא כמו שסבורים העולם לפרש הנה הוא לפניך קח ולך דא"כ א"א להלום ההיא שמעתא דמתני' היא ולא משכחת לה ולא דמיא כלל וכדאיתא התם למדקדק בה יפה ובזה יתרצו כמה קושיות ואין צ"ל כי קושיא זאת מתורצת בזה שעל המשכון הם דנין וזה נכון:

היה המשכון שוה מאה וכו' עד על העשרים שכפר בהם: כתב הראב"ד ז"ל אף זה הילך הוא עכ"ל: **ואני** אומר כבר הוכחתי מפירש"י ז"ל ובו מתורץ גם זה וכן בירושלמי ובתשובת הגאונים ז"ל וגם הר"מ ז"ל מקוצי כ"כ מדעת רבותינו בעלי התוס' ז"ל:

כפר בכל ואמר אין זה משכון אלא פקדון וכו' עד על הכל. גם זה בירושלמי ותשובת הגאונים ז"ל:

הלכה ז

מנה לי בידך והלה אומר חמשים ודאי עד שאני חייב לך בו. פ"ק דמציעא:

הלכה ח

מנה לי בידך והרי עד אחד עד וישבע על כפירתו. בשבועות פ' שבועת העדות (דף ל"ב) ופ' כל הנשבעין (דף מ"ז) :

לפיכך שטר שיש בו עד אחד כו' עד ואינו יכול להשבע ומשלם: כתב הראב"ד ז"ל משלים הוא ממשל וכו': **ואני** אומר אטו דידיה היא והלא ר"י אלפס כתבה בשערים שלו ועוד אטו הני משלים נינהו דמיונות נינהו וכל דיני ממונות מדמינן מילתא למילתא ולכך אמרו הרוצה להתחכם יעסוק בדיני ממונות ובפרט בהאי נסכא דר' אבא אמרי' פרק חזקת הבתים גמרא מתני' דזה אמר של אבותי ובכמה דוכתי לאו היינו נסכא דר' אבא וכו' והכא נמי נימא הכי דיינינן לה היכי לידיינוה דייני להאי דינא לישלם ליכא תרי סהדי ליפטריה איכא חד סהדא לישתבע הא קא מודה בשטר שכתבו והא קאי שטרא ונהי דהויא מלוה על פה מ"מ מודה הוא שלוה ואינו נאמן לומר פרעתי הואיל והוחזק כפרן וממילא קושית הראב"ד ז"ל מתורצת כי היאך ישבע להכחיש העד והרי הוחזק כפרן וזה לא היה ולא נברא ובתשובת הגאונים נמצאת גם כן והדין דין אמת:

מעשה באחד שחטף כו' עד וכן כל כיוצא בזה. בשבועות פ' שבועת העדות ופ' כל הנשבעין:

הלכה ט

מנה הלויתיך להד"מ כו' עד סוף הפרק. פ"ק דמציעא (דף ג') והביאור פרק ששי לפנינו:

פרק ה

הלכה א

ואלו דברים שאין נשבעין כו' עד ואינם אלא לראיה שבהן. במציעא פרק הזהב ובשבועות פ' שבועות הדיינין ובכוליה תלמודא:

ועל כולן נשבע שבועת היסת עד ונפטר. בהלכות כתבו ר"י אלפס ז"ל פרק שבועת הדיינין:

וכן החופר בשדה חבירו וכו' עד הרי זה נשבע היסת על הכל: כתב הראב"ד ז"ל נראין דברים שתבעו למלאות החפירות וכו': **ואני** אומר תמה אני אם דבר זה יצא מפי הראב"ד ז"ל לעולם שכל התלמוד מסודר לפניו כשולחן ערוך וזה הדין מפורש בדקדוק שמעתין ריש ב"מ (דף ד') בשמעתין דהילך ואותבינן מסלעין דינרין מלוה אומר חמש ולוה אומר ג' כו' ושקיל וטרי עלה טובא עד דאקשי ליה מטענו כלים וקרקעות כו' עד דאותביה ולמ"ד הילך פטור אמאי איצטריך קרא למעוטי קרקעות משבועה הא הכל קרקע הילך הוא אמר לך כי איצטריך קרא היכא דחפר בה בורות שיחין ומערות ע"כ. אלמא קרקע כמות שהוא קא תבעי ולא חפירות וכולה סוגיין אזלא להדיא הרי כלים דומיא דקרקעות וקרקעות דומיא דכלים כו' ולפיכך סמכו רבינו משה ז"ל ענין לו לגלות כי משם מוצאו כמו שפרסמתי הרבה פעמים בזה אלא ודאי אחד מן התלמידים כתבו כסבורים כי רבינו משה ז"ל מעצמו אמרו ולא ידעו מקומו וכי היכי דלא ליזלזלו בהו תלאוהו באילן גדול:

הלכה ג

טענו כלים וקרקעות עד הכל דין אחד הוא. פ"ק דקדושין (דף כ"ו) ופ"ק דמציעא ובשבועות פ' שבועת הדיינין (דף ל"ח):

הלכה ד

טענו ענבים העומדות להבצר וכו' עד אין נשבעין עליהן אלא היסת: כתב הראב"ד ז"ל המחבר פוסק כר' מאיר וכו': **ואני** אומר עיקר הלכה זו פרק שבועת הדיינין ואיני רואה שיגלה הרב ז"ל שום דעתו לפסוק לא כר"מ ולא כרבנן אלא שכתב בענבים העומדות להבצר לכן אני אומר שדעתו לחלק ולפסוק כמו שפירש ר"מ ז"ל שהוא תלמידו ועמד על

דעתו וכן עיקר דפ"ק דמציעא גבי שבח המגיע לכתפים הכי קא אמר סתמא דתלמודא כההיא דכתובות וכן בכל התלמוד:

הלכה ה

הטוען על חבירו וכו' עד שהוא מטלטלין. זה מהוראת הגאונים ז"ל:

הלכה ו

שטר מסרתי לך ועשרה דינרים היה לי בו וכו' עד כמו שביארנו בהלכות חובל: כתב הראב"ד ז"ל תימה גדול הוא זה וכו': **ואני** אומר זו הוראת הגאונים ז"ל היא וספק בעיני קרוב לודאי שגם הם מודים שחייב אותן שתי שבועות אלא לפי שהן באות על ידי גלגול לא הוצרכו לפרשן כי פשוט היה בעיניהם והביאור פרק א':

הלכה ז

האומר לחבירו שטר שיש לי בידך עד וכזה הורו רבותי. בתשובת הגאונים ז"ל:

הלכה ט

אין נשבעין על טענת חרש כו' עד כמשיב אבדה. בשבועות פרק שבועת הדיינין (דף מ"ב) ובגיטין פ' הניזקין (דף נ"ט) :

וכן אם כפר בכל וכו' עד אינה תביעה. בתשובת הגאונים ז"ל:

נמצאת אומר קטן שאמר לגדול עד מחמת טענה. פ' שני דכתובות:

וכן אם הודה שהיה שותף לקטן עד טענת שמא: כתב הראב"ד ז"ל נראין הדברים וכו': **ואני** אומר הלכה זו פ' כל הנשבעין ומ"ש הראב"ד ז"ל סברתו היא ומה שראו עיניו וכבר כתבתי הרבה פעמים שאין לנו עסק בזה החבור בסברות ובהכרעתן:

הלכה י

הורו רבותי שאין נשבעין כו' עד סוף הפרק. בהוראה זו ובדרך הזה:

פרק ו

הלכה א

בעלי דינין שבאו לבית דין עד וכיוצא בזה. הכל מתקנת הגאונים ז"ל:

הרי שטען עליו שהלוהו מנה עד ונפטר. פ"ק דמציעא (דף י"ז)

הלכה ב

ראוהו עדים שמנה לו עד במה שכפר. פ' שבועת העדות (דף ל"ד)

הלכה ג

מנה הלויתיך וכפר בב"ד כו' עד שהרי הוחזק כפרן: כתב הראב"ד אין צורך לזה הטעם עכ"ל: **ואני** אומר כבר כתבתי למעלה וראית בעיניך שהוא צריך וצריך:

וכן אם הוציא עליו כו' עד הוחזק כפרן ומשלם. בבא בתרא פרק גט פשוט ובכתובות פרק בתרא:

הלכה ד

מנה הלויתיך והוא לי בידך וכו' עד היסת ויפטר. בשבועות פרק שבועת הדיינין (דף מ"א) :

כיוצא בו תן לי מנה וכו' עד וכן כל כיוצא בזה. פ' שבועת העדות (דף ל"ד):

הלכה ה

תן לי מנה שהלויתיך וכו' עד שפרעו: כתב הראב"ד ז"ל לאו דוקא אומר בפני פלוני ופלוני וכו': **ואני** אומר איני מבין מליצתו ומה אשיב על תוכחתו:

שאין אנו מצריכין אותו וכו' עד כמו שביארנו. פרק זה בורר (דף כ"ג) ובירושלמי והביאור ר"פ ט"ו דהל' מלוה ולוה:

הלכה ו

א"ל בפני עדים עד לא הוחזק כפרן. בסנהדרין פרק זה בורר (דף כ"ט): ובשבועות פ' שבועת הדיינין:

מעשה באחד שהיו קורין אותו עד ישבע היסת ויפטר: כתב הראב"ד ז"ל אין זה לפי הגמ' עכ"ל: **ואני** אומר ההלכה פרק זה בורר ולשון הגמרא שאמרו אדם עשוי שלא להשביע את עצמו ופירשו מקצת המפרשים ז"ל דמכל מקום מתורת שבועת היסת לא נפטר ועל זה הדרך דרך ר"מ ז"ל ויש מפרשים אפילו חרם סתם אין עליו אלא אם רצה התובע להחרים על כל מי שחייב לו כלום ואינו פורע לו ועל זה הדרך דרך הראב"ד ז"ל:

וכן אחד שהיו אומרין עליו וכו' עד סוף הפרק. הכל פ' זה בורר (דף כ"ט) והביאור בזה הפרק:

פרק ז

הלכה א

המודה בפני עדים עד דרך הודייה. פ' זה בורר ובפ' חזקת הבתים (דף מ') :

טען כשבאו עדים אלו כו' עד וישבע היסת: כתב הראב"ד ז"ל דבריו חלושים מאד וכו':
ואני אומר כבר כתבתי בסמוך דרך הגמרא ודרכו ואם חולק יחלוק ומה בכך אלו ואלו דברי אלהים חיים הם ועיקר ההלכה בסנהדרין פרק זה בורר:
ואם כשהודה בפניהם כו' עד לחייב איש אחר. עיקר ההלכות פ' זה בורר והביאור פ"י דהלכות גירושין:

הלכה ג
בית דין של שלשה כו' עד ולפיכך אין דנין בו דין שטר. הכל בסנהדרין פרק זה בורר (דף כ"ט)

הלכה ה
כבר ביארנו שההודאה כו' עד והביאוהו כמו שביארנו. ההלכה פ"ק דמציעא (דף י"ז) והביאור בזה הפרק:
אבל שנים שבאו לדין וכו' עד שמא פרעו. בשבועות פרק שבועת הדיינין ומייתי לה פ"ק דמציעא:
מי שנתחייב שבועה בב"ד כו' עד שנשבע בפניהם. כן הורו הגאונים ז"ל פ"ק דמציעא ופ' זה בורר:

הלכה ו
שנים שבאו לדון כו' עד בפני עדים. פ"ק דמציעא:

הלכה ז
מי שהודה בב"ד שנתחייב עד לא לויתי מעולם. בתשובות הגאונים ז"ל:

הלכה ח
יש לטוען בבית דין לחזור כו' עד סוף הפרק. פרק חזקת הבתים (דף ל"א):

פרק ח

הלכה א
כל המטלטלין כו' עד ונוטל כמו שביארנו. פרק הזהב:

הלכה ג
בד"א בדברים שאינן עשויין כו' עד ואתה מכרתו לי. פרק חזקת הבתים (דף מ"ה)

הלכה ה
אין כל הדברים האלו אמורין עד שהרי אין לו טוען. פרק הגוזל בתרא (דף קי"ד)

הלכה ו

יצא לבעלים חזקה כו' עד כמו שביארנו בהל' גנבה. ההלכה פ' הגוזל עצים והביאור פ"ה:

טען אתה מכרתו לי עד כדין כל הנשבעין ונוטלין. פ' כל הנשבעין (דף מ"ו) :

הלכה ז

מי שהיו בידו דברים העשויין להשאיל ולהשכיר עד שאדם עשוי למכור את כליו: כתב הראב"ד ז"ל לא ידעתי למה וכו': **ואני** אומר זה הדין עיקרו פרק כל הנשבעין ושם ביארו ר"י אלפס ז"ל בשער הששי מן השערים שחיבר באותה ההלכה וטענת הלוקח שאמר הראב"ד ז"ל אין אנו צריכין לכך שהרי הוא בעצמו טוען וכדאיתא פרק הגוזל בתרא גמרא מתני' דהמכיר כליו וספריו ביד אחר דקי"ל טעמא התם דוקא משום דיצא לו שם גניבה בעיר כו' כדאיתא התם אבל הכא דליכא האי טעמא לא והא דלא טען רבא בספרא דאגדתא דכיון דאין הלה טעין לא טענינן ליה אנן ועוד אני אומר מעולם לא שמעתי טוענין ללוקח אלא דומיא דטוענין ליורש ושניהם בקרקע המוחזק ולא במטלטלי כלל והרוצה לחלוק על זה צריך להביא ראיה וזו אינה צריכה לפנים:

הלכה ח

טען זה עליו ואמר עד להשאיל ולהשכיר. פ' כל הנשבעין (דף מ"ו)

הלכה י

וכלי שהפסדו מרובה עד ככל הכלים. במציעא פ' המקבל (דף קט"ו) וב"ב פ' חזקת הבתים (דף מ"ה) :

ראיה לדברינו שהרי רבא כו' עד סוף הפרק. פרק המקבל:

כתב הראב"ד ז"ל אחר כל ההתראות והאזהרות האלה וכו': **ואני** אומר התרה והזהיר ועדיין אין העם נזהרין לגמרי וכל שכן אם לא הזהיר ואם הטעה אחרים לא בדברים אלא במעשים שראה אותם עושין ובהדיא אמרינן בגמרא אין מחניפין בדברי תורה:

פרק ט

הלכה א

האומן אין לו חזקה עד כמו שביארנו. ב"ב פ' חזקת הבתים (דף מ"ה מ"ו) והביאור בזה הפרק:

לפיכך אם טען האומן כו' עד כמו שביארנו. ההלכה פרק חזקת הבתים והביאור פ"י דהלכות שכירות:

ואם אין הכלי כו' עד בכל המטלטלין כדרך שביארנו. פרק חזקת הבתים (דף מ"ה מ"ו) והביאור שם פ"ח:

הלכה ד

מי שנכנס לביתו של חבירו עד ואין דעתי נוטה לזה. הכל בשבועות פ' כל הנשבעין (דף מ"ו):

הלכה ו

מי שלקח קרדום ואמר עד הרי הוא כשאר המטלטלין: כתב ראב"ד ז"ל אנו מפרשים וכו': **ואני** אומר בפ' כל הנשבעין וריש פ' חזקת הבתים (דף ל"ג) דקא מייתי לה גרסינן בה האי מאן דנקיט נרגא ותובליא וי"ס גורסין מגלא ותובליא ואמר איזיל ואגזריה לדיקלא דפלניא כו' ולא ראיתי ולא שמעתי גודרי תמרים בנרגא ומגלא אלא היא גרזן:

וכן היורד לתוך שדה חבירו עד לפירות בלבד ירדתי וישבע היסת. בתשובת הגאונים ז"ל:

הלכה ז

שנים שהיו אוחזין כו' עד חזר השני ותקפה מן הראשון כו' עד חולקין: כתב הראב"ד ז"ל אין טעם לזה עכ"ל: **ואני** אומר לפי מה שקבלתי מדעת רבותינו בעלי התוס' ז"ל בכל אלו הדינין פ"ק דמציעא (דף ב') כי כל זמן שלא יצאה מתחת ידם לידינו אמרינן כל דאלים גבר ויש לי בזה טעם כי אם זה נתחזק מזה היום וזה מזה למחר הואיל ולא בא לידינו אמרינן כל דאלים גבר וזה טעם ראוי ונכבד וכן כתבו רבינו ויש לנו ראיות בזה בתוס':

הלכה יג

באו שניהם אדוקין וכו' עד סוף הפרק. ריש בבא מציעא (דף ו'):

פרק י

הלכה א

בהמה או חיה וכו' עד וישבע היסת על טענה זו. פ' הכותב ופ"ק דמציעא:

הלכה ב

היתה הבהמה שמורה כו' עד ישבע בנקיטת חפץ ויטול. בכתובות פרק הכותב:

הלכה ד

וכן העבדים שיכולים עד דבר הנשמע. פ' חזקת הבתים (דף ל"ו) והביאור פרק שביעי:

הלכה ו

ספינה וכיוצא בה כו' עד (**סוף הפרק**) **כמו שביארנו**. פ"ק דמציעא ובבא בתרא פרק חזקת הבתים (דף ל"ד):

פרק יא

הלכה א

כל הקרקעות הידועות כו' עד אתה הפסדת על עצמך. בבא בתרא פרק חזקת הבתים (דף ל"ב) :

לפיכך אם היתה מלחמה כו' עד כשבאת אבדת זכותך. פרק חזקת הבתים (דף ל"ח) ובכתובות פרק הכותב:

טען שמעון ואמר טרוד הייתי בשוק כו' עד סוף הפרק. הכל פרק חזקת הבתים (דף ל'):

פרק יב

הלכה א

שלש שנים שאמרנו כו' עד גמורות ביום ובלילה או הסתלק. ההלכות כולן פ' חזקת הבתים והאמירה פי"א:

אפילו באו שנים ואמרו לנו וכו' עד כדי שיעידו לו: כתב הראב"ד ז"ל ונתננו לו השכר עכ"ל: **ואני** אומר הלכה זו פרק חזקת הבתים וטעם הראב"ד ז"ל משום נוגע בעדותו הוא ואין כאן מקומו אלא בסנהדרין בהלכות עדות וכבר כתב כללו ופרטו לשם והסכים יפה שלא זכרו בכאן כלל שלא להקרא דיינא דשפלא כיון דהוי מילתא דפשיטא טפי דהכי מתמהינן בגמרא פרק חזקת הבתים על מאן דמקשו הני נוגעין בעדות ואמר דייני דשפלא הכי דייני מי לא עסקינן דנקיטי אגר ביתא בידייהו ואמרי למאן ניתביה ע"כ. ועוד שלא היה מהני נתן או לא נתן לאותו וזהו אמיתת דעתו ז"ל שלא הזכירו:

הלכה ג

היה זה המחזיק וכו' עד ביום ובלילה. פרק חזקת הבתים (דף כ"ט) :

בד"א בחצרות ובתים וכיוצא בהן וכו' עד הרי זו חזקה: כתב הראב"ד ז"ל אין דרך הגמרא כן: **ואני** אומר תמה אני אם דבר זה יצא מפיו שהרי עיקר זאת שכתב ריש פרק חזקת הבתים דגרסינן אמר רב הונא שלש שנים שאמרו והוא שאכלן רצופות ומקשינן מאי קמ"ל תנינא חזקתן שלש שנים מיום ליום ומהדרינן מהו דתימא מיום ליום לאפוקי מקוטעות ולעולם אפילו מפוזורת קמ"ל וגרסינן עלה אמר רב חנא ומודה רב

הונא באתרא דמוברי באגי כו' ואותו כבר כתבו ר"מ ז"ל בסמוך כדכתיבנא בע"ה ועיניך רואות אבל זה שבין ידינו הוא בשמעתא לפנינו רחוק מזה דגרסינן אמר מר זוטרא אי טעין ואמר ניתו סהדי דדרו ביה תלת שני ביממא ובליליא טענתיה טענה ומודה מר זוטרא ברוכלין המחזרין בעיירות דאע"ג דאיהו לא טעין אנן טענינן ליה ומודה רב הונא בחנותא דמחווזא דלילמא עבידן לליליא לא עבידן ע"כ. וזה פשוט לעין כל ואיך אאמין שהראב"ד ז"ל אמרו:

הלכה ד

שלש שנים שאמרנו צריכות שיהו רצופות וכו' עד בשנת הזריעה. ריש פרק חזקת הבתים (דף כ"ט) והיא אותה שיעדתי לך בסמוך להראותך באצבע ועיניך רואות ממנה כי צדקו דברי ר"מ ז"ל בכ"מ וזה פשוט:

הלכה ה

שני שותפין שהחזיקו כו' עד התהום. הכל פרק חזקת הבתים:

כאן השמיט הרב השגה ונ"ל שטעות סופר הוא או לא הגיע לידו ועיין במגיד משנה:

הלכה יט

שדה אילן שהיו בו שלשים אילנות וכו'. **בד"א בשאכל הוא מקצת הפירות וכו' עד אע"פ שלא אסף כל פירותיה**: כתב הראב"ד ז"ל דעת אחרת היה לו וכו': **ואני** אומר גם בזו שלא יצא מפיו מכמה טעמי חדא כי הדין שכתב ר"מ ז"ל לא מן המפרשים הוא אלא לשון הגמרא פרק חזקת הבתים גמרא פיסקא דרבי ישמעאל אומר כו' דגרסינן מדר"י נשמע לרבנן מאי היא דתניא היו שלשים אילנות ממטע עשרה לבית סאה ואכל עשרה בשנה זו ועשרה בשנה זו ועשרה בשנה זו הרי זו חזקה לאו א"ר ישמעאל חד פירא הוי חזקה לכולהו הכא נמי הני הוו חזקה להני והני הוו חזקה להני וה"מ היכא דלא אפיק אבל אפיק ולא אכל לא הוי חזקה והוא דבזעיה בזועי ובספרים הישנים והישרים שבספרד גורסים דבזייה בזויי ע"כ אלמא הדין שכתב מפורש בלשון הגמרא ואיך יתעלם דבר זה מהראב"ד ז"ל ועוד דאי הכי פירושא היינו נטורא מכאן כו' שבספרו שכתב ר"מ ז"ל תחלת זאת הפיסקא כדי לסדר עליו בד"א כו' שבין ידינו ועוד דאתמהה וכי ר"מ ז"ל מפי הספרים גמר מפי סופרים גדולים וחכמים דייק וגמר שמעתא מפומיה דרביה ועוד שהרי כל דבריו על פי רבו רבינו הרב ר' יהוסף בן מיגאש ז"ל ופירושיו מפורסמים בזאת המסכתא בין החכמים והוא פירשו פירוש רחב וגורס והוא דבזי בזויי וה"מ היכא דלא אפיק בהדי הדדי אבל אפיק ולא אכל לא הוי חזקה מוקדם ומאוחר הן הגרסאות שלנו ופירוש בזי בזויי לשון פיזור שאכלו מפוזרין וז"ל כי כשאכל עשרה מהן בכל שנה לא

אכל העשרה כולן ממקום אחד אלא מפוזרין מכאן אחד ומכאן אחד דה"ל כמי שאכל כולן שאילו אכלן ממקום אחד לא היה מחזיק בשאר האילנות דלא שייכי בהני השתא דאכלן להני עשרה מפוזרין כולהו שייכי כהדדי וכמאן דאכל לכולהי דמי וה"מ דלא אפיק הני אילני כלל פירי אבל אפיק ולא אכל אלא הני עשרה בלחוד כיון דהוו פירי ולא אכלינהו לא הויא חזקה עכ"ל. ור"מ ז"ל כלל השתי גירסאות ופירוש רבותינו ז"ל בפסקו דרך קצרה והכותב לשון זאת ההשגה לא ירד לסוף דעתו ולא העמיק להשוות דעתו עם דעת רבו ולא ראה הנסחאות או ראה ולא הרגיש בדקדוק היוצא ביניהן והפליג דעתו לדעת אחרת ועשאו טועה והיה לכתוב כי ר"מ ז"ל רוח אחרת עמו וימלא אחרי רבו וכשרוצה לחלוק עם רבותיו או עם אחרים כתב אותו בפירוש כמו שכתבתי בהקדמה:

פרק יג

הלכה א

ואלו שאין מעמידין הקרקע עד כמו שביארנו. ההלכות פרק חזקת הבתים (דף מ"ב) והביאור ריש פ' אחד עשר בהלכות אלו:

הלכה ב

וכן ראשי גליות וכו' עד סוף הפרק. הכל פרק חזקת הבתים (דף ל"ו):

פרק יד

הלכה א

כל אלו שאין אכילתן עד אין לו חזקה. פ' חזקת הבתים (דף מ"ז):

הלכה ה

העכו"ם אפילו אכלה כמה שנים וכו' עד אין אכילתו ראיה: כתב הראב"ד ז"ל יש כאן שבוש וכו': **ואני** אומר עיקר זאת ההלכה רווחת היא פרק חזקת הבתים וראינו בה כמה פירושים לגאונים ולמפרשים ראשונים ואחרונים במחלוקת זה וכיוצא בו בענינים רבים אבל אין בהן שבוש חלילה אלא אלו ואלו דברי אלהים חיים והרוצה לשבשם יביא ראיה כנגדם:

הלכה ו

טען זה הישראל עד שבפני לקחה ממך. פרק חזקת הבתים:

הלכה ז

אין מחזיקים בנכסי קטן וכו' עד אחר שהגדיל: כתב הראב"ד ז"ל אינו כן וכו': **ואני** אומר לשון הגמרא פרק חזקת הבתים והמפרשים נחלקו בו מחלוקת ישנה מימי קדם קדמתה וגם רבותינו בעלי התוספות ז"ל נחלקו בה ויש לכולם פנים בהלכה:

הלכה ח

מי שהחזיק בנכסי יתומים שנים רבות כו' עד ותחזור ליתומים: כתב הראב"ד ז"ל דמעשה דרבה בר שרשום וכו': **ואני** אומר גם בדקדוק זה נחלקו רבותינו בעלי התוס' ז"ל פ' חזקת הבתים ורשב"ם ז"ל ויש לכלם פנים בהלכה מ"מ לא עלה על דעת ר"מ ז"ל זה שטוען עליו דא"כ אתמהה היכי נפק עליה קלא דאכיל ארעא דיתמי אלא פירשה כפירוש רבותינו ז"ל שלא היתה מוחזקת לאביו בשעת מיתתו ואע"פ שלא אכלה קודם מותו שלש שנים מ"מ הטעם לפי שכבר אכלה המחזיק בלא מחאה אחר מיתתו שלש שנים והם הם הדברים שכתב ר"מ ז"ל בסמוך כמו שאברר בעזרת האל והם ברורים בעיני שאם אתה אומר ג"כ שבחזקת אביהם היתה כשמת כמ"ש הראב"ד ז"ל מאי מגו איכא הרי אין מחזיקין בנכסי קטן ועוד אתמהה בקדמיתא היכי נפק קלא כו' והוא שכתב ר"מ בסמוך אבל אם יצא עליה קול שהיא של יתומים אינו נאמן שהרי אין מחזיקין בנכסי קטן ותחזור השדה בכל הפירות שאכל ליתומים עד שיגדילו ויעשה עמהם דין עכ"ל, כדאמר ליה אביי דהא נפק עליה קלא והוא נכון:

הלכה ט

אכלה שני חזקה בחיי אביהם כו' עד מתוך שיכול לומר שלי היא: כתב הראב"ד ז"ל נראה מדבריו אפילו יצא עליו קול וכו': **ואני** אומר תמה אני גם על אלו הלשונות שהוא מפרש דברי ר"מ ז"ל ודעתו לפי רצונו ומקשה והלא עיניך רואות כמה בירר דבריו ז"ל בסמוך והעתקתי לשונו דאם יצא עליה קול שהיא של יתומים אלא ודאי המחלוקת ישנה כמו שכתבתי ומפרש אותה פירוש רבותיו דכי אמרינן אין מחזיקין בנכסי קטן הני מילי היכא דידיעא דהאי ארעא דאבוהון דיתמי הוה וקא טעין איהו דזבנה אבל היכא דלא ידיעא אלא איהו הוא דקא מודי דארעא דאבוהון הוה וקא טעין דזבנה מיניה אמרינן בהו מגו ואע"ג דלא אכלה שני חזקה בחיי אבוהון דיתמי דהפה שאסר הוא הפה שהתיר אלו דברי רבו בפירושיו ועל דרך זה כתב ר"מ ז"ל זה הדין והדין דין אמת וזה פירוש נכון והרוצה לחלוק יחלוק אבל צריך להביא ראיה מעצמו אבל לא ידון דעת שכנגדו כרצונו ואם לא הביא חזרה לסברא ונהרא נהרא ופשטיה:

הלכה י
בורח שברח עד מחזיקין בנכסיו. פ' חזקת הבתים (דף ל"ח) ומייתי לה פ"ב דכתובות (דף ט"ז):

הלכה יא
מחזיקין בנכסי אשת איש כו' עד יחזיר כל הפירות שאכל. פ' חזקת הבתים (דף ג') : **וכן האוכל שני חזקה עד כל הפירות לבעלים.** כך הורו הגאונים ז"ל:

הלכה יג
הבא מחמת ירושה כו' עד סוף הפרק. פרק חזקת הבתים (דף מ"א):

פרק טו

הלכה א
מי שערער על שדה כו' עד ישבע היסת שלקחה. פ' גט פשוט (דף ק"ע) :

הלכה ב
עדי חזקה שהעיד אחד כו' עד והפירות לבעלים. פ' חזקת הבתים (דף נ"ו):

הלכה ג
מי שירד לשדה כו' עד מסלקין אותו ממנה. פ' חזקת הבתים (דף ל"ג) ומייתי לה פ"ק דמציעא:

הלכה ה
הביא האחד עדים שהיתה וכו' עד מסלקין. פ' חזקת הבתים (דף ל"ד):

הלכה יא
מי שהלך למדינת הים עד סוף הפרק. פרק בתרא דכתובות (דף ק"ט):

פרק טז

הלכה א
ראובן שמכר שדה כו' עד וידקדקו בו. פ' בתרא דכתובות (דף ק"ט):

הלכה ד
ראובן שערער על שמעון כו' עד מקום שאינו שלו. פ' חזקת הבתים (דף ל"א):

הלכה ט
אסור לאדם לטעון כו' עד סוף הפרק. פ' שבועת העדות (דף ל"א):